



העקרונות והמאפיינים של טקס החופה והנישואין הרפורמי

העיקרון הראשון הוא עיקרון המסורתיות. טקס החופה והקידושין המתחדש עומד, לשיטת היהדות המתקדמת, בכל הקריטריונים ההלכתיים והמסורתיים של מעמד ייסודה של משפחה יהודית חדשה. הלכות הנישואין ומנהגיהם המסורתיים מהווים את חוט השדרה העיקרי של הטקס, ורישומם הברור ניכר לכל אורכו. הטקס המתחדש כולל, בין השאר, העמדת חופה, קידושין במעמד שני עדים, חתימה על הכתובה והקראתה, אמירת ברכות האירוסין והנישואין ועוד. ברוח ההלכה רבני היהדות המתקדמת אינם עורכים טקסי חופה וקידושין בשבת ובימים טובים, בימות תענית וזיכרון ובתשעת הימים שבין ראש חודש אב לבין ט' באב (לעומת זאת בימי חול המועד ובימי ספירת העומר נערכים טקסי חופה וקידושין, בניגוד למקובל בעולם האורתודוקסי). בצד המרכיבים ההלכתיים, נכללים בטקס מנהגים רבים מעולם הנישואין היהודי כדוגמת ניפוץ הכוס וליווי החתן והכלה על ידי ההורים ועוד. ככלל, ניתן לומר כי טקס החופה המתחדש אמור להראות ולהחוות על ידי בני הזוג, בני המשפחה והאורחים כטקס חופה מסורתי, הנשען על מסורות הנישואין היהודיות לדורותיהן.

יחד עם זאת, טקס החופה המתחדש משקף שלושה עקרונות נוספים המבדילים אותו מן הטקס ההלכתי ומן הטקס האורתודוקסי של ימינו. העיקרון החשוב מבין השלושה הוא עקרון השוויון או השותפות השווה של בני הזוג. כידוע, תפיסת חיי הזוגיות והמשפחה ההלכתית היא תפיסה פטריארכאלית, המעניקה לגבר את המעמד הדומיננטי בכל אחד ממישורי החיים הזוגיים והמשפחתיים. מטבע הדברים, טקס החופה והקידושין, המייסד חיים אלו, משקף באופן מובהק דומיננטיות פטריארכאלית זו. דבר זה בא לידי ביטוי במעשה הקידושין החד צדדי ובעובדה כי גם אם הכתובה נועדה להגן על זכויות הכלה הרי שהיא משקפת מציאות חיים בה לגבר עמדה הזכות להביא את חיי הנישואין לכדי סיום באופן חד צדדי. בנוסף, במהלך הטקס ההלכתי תופסת הכלה תפקיד משני ופאסיבי. החתן הוא זה הנושא דברים; הוא השותף מכוס היין, בעוד הכלה מושקת בה (ראשית על ידי הוריה ולאחר מכן על ידי חתנה); החופה מסמלת את ביתו של החתן אשר הכלה נכנסת אליו; פניה של הכלה מכוסים כסמל של צניעות ופריסת חסות של הבעל ועוד כהנה וכהנה.

תפיסת חיי הזוגיות והמשפחה של היהדות המתחדשת מושתת על עקרון השוויון והשותפות בין בני הזוג. אשר על כן, מטבע הדברים, בכל מקום בו הטקס ההלכתי והאורתודוקסי מביא לידי ביטוי את הדומיננטיות הגברית, טקס החופה והקידושין המתחדש מדגיש את השוויון בין בני הזוג. כך, שני בני הזוג מקדשים זה את זה תחת החופה, אם באותו מטבע לשון ואם באמצעות משפטים שונים, המבטאים את רעיון הקידושין; בני הזוג משקים זה את זה ביין, סמל לאחריותם ההדדית זה כלפי זה; נוסח הכתובה המסורתי מוחלף בנוסח כתובה שוויוני; הכלה אינה נדרשת לכסות פניה בהינומה (אלא אם תבחר לעשות כן) ואין מחויבת בטבילה במקווה טרם החופה.

העיקרון השני המייחד את טקס החופה המתחדש הוא עקרון הביטוי האישי. עקרון זה לידי ביטוי במאמץ לייצור טקס, אשר ישען על המסורת היהודית אך בה בעת יעניק מקום לביטוי האישי, הזוגי והמשפחתי של בני הזוג. ראשית, כפי שיוצג בהמשך, בכל אחד משלבי טקס החופה, עומדות בפני בני הזוג מספר אפשרויות אשר ניתן לבחור מהן, בהתאם לאופי הטקס בו הם מעוניינים. בנוסף, ניתן לשלב בטקס מקראות בנות ימינו בצד האמירות המסורתיות. בהתאם לרצונם של בני הזוג, ניתן גם להזמין את בני המשפחה והחברים לטול חלק בטקס אם באמצעות אמירת הברכות המסורתיות ואם באמצעות הוספת ברכות אישיות ומשפחתיות. הביטוי העיקרי לעקרון חשוב זה של מתן גוון אישי וזוגי לטקס מצוי בנוסח הכתובה. את נוסח הכתובה המסורתי, המשקף מצב עניינים לא שוויוני, שאינו מתאים למציאות חיינו במדינת ישראל, מחליף נוסח המשקף את הערכים עליהם מבקשים בני הזוג לבסס את חייהם המשותפים, את רגשותיהם וחלומותיהם. בני הזוג מוזמנים לבחור בין מגוון נוסחים או לעצב את נוסח כתובתם תוך התייעצות עם הרב.

העיקרון השלישי והאחרון, המייחד את טקס החופה המתחדש, הוא עקרון ההתאמה והשייכות למציאות החיים הישראלית. טקס החופה המתחדש, בצד אופיו המסורתי, מעוצב באופן התואם את מציאות החיים הישראלית, את חידוש ריבונותו של העם היהודי בארצו ואת העבודה כי בני הזוג ועל פי רוב גם בני משפחתם ואורחיהם, אינם משתייכים למגזר האורתודוקסי. ראשית, בא הדבר לידי ביטוי בצמצום משמעותי של איסורי החיתון ההלכתיים. היהדות המתקדמת אינה מכירה בתוקפם של איסורי החיתון הנוגעים לכהנים (נשיאת נשים גרושות, ולשיטת חלק מהפוסקים נשיאת נשים גרות צדק). בנוסף, כלל דיני הממזרות נחשבים, על ידי היהדות המתקדמת כלא תקפים בימינו. בנוסף, מנהגה של היהדות המתקדמת הוא לצמצם בימים האסורים בעריכת נישואין בלוח השנה העברי. רבני היהדות המתקדמת משיאים בימי ספירת העומר ובימי חול המועד. איסור עריכת הנישואין בתקופת "בין המצרים" חל רק על תשעת הימים בין ראש חודש אב וט' באב.

מבחינת מהלך הטקס, הסברי הרב/ה מכוונים להצגת הרלוונטיות של שלבי השונים למציאות החיים המודרנית. כפי שיוצג בהמשך, נוסח הברכות הנאמרות בחופה משקף את העובדה כי מרבית הזוגות חיים יחדיו טרם הנישואים וכי חתונתם מעידה על מיסוד הקשר ולא על יצירתו הראשונית. הגם שבעת שבירת הכוס מזכר עברו של העם היהודי באמצעות אמירת פסוקים המתייחסים לעבר זה, בני הזוג מוזמנים להוסיף אמירה (מסורתית או בת ימינו) המתייחסת לעתיד המשותף של העם בארץ ואת השאיפה כי עתיד זה יהיה שלו ובטוח. מסריו של הטקס ותכניו מכוונים כולם ליצירת תחושת שייכות ורלוונטיות למציאות החיים הישראלית.

לסיכום, טקס החופה המתחדש הינו טקס הבנוי על יסודות מוצקים של המסורת היהודית. הטקס עוקב אחר שלבי טקס ההלכתי ומכיל את מנהגיו השונים. יחד עם זאת בצד שורשיותו של הטקס, יש בו ביטוי משמעותי לשתופות בין שני הזוג ולמחויבות השוויונית שהם נוטלים על עצמם, וכל זאת תוך מתן מרחב לביטוי אישי, זוגי ומשפחתי ותוך מאמץ ליצירת טקס ישראלי ועכשווי, המכבד את זהותם הערכית של בני הזוג ואורחיהם. מעבר לעקרונות אלו החולשים על תכניו של הטקס מן הראוי לציין כי הטקס נבנה כך שאורכו ומשכו לא ייגעו את הקהל. הנחיית הטקס נעשית במאור פנים, מתוך כבוד להשקפת עולמם של בני הזוג ואורחיהם ומתוך רצון לרגשם ולהעניק לרגע המיוחד של הקמת בית יהודי וישראלי חדש מעמד של קדושה ומשמעות.